



Képernyő

Káemká

Bejön a lány, igencsak rossz lábát alig fedi a miniszoknya, risszant egyet a hátsóján, s mielőtt kinyitná a száját, megbotlik a színpad deszkáján. Sebj, mondhatnánk, hazánkban ma már bátran a nyilvánosság elé lehet tártani a legrosszabb lábát is, a megbotlást pedig — bizonyították némely vezetőink — a bocsánatos bűnök legelsőbbike. Sebj, mondhatnánk, de szemünk, szánk meg fülünk is elkáncsorsorodik, amikor ez a lány elkezd énekelni. A láb meg a botlás rendben van, de, hogy még notázni is akar

Bejön a lány meg a fiú, ők a műsorvezetők. A lány három óra alatt, amikor szóhoz jut, száztizennégy magyar mondatot közül velünk, a nézőivel. Ezen száztizennégy magyar mondatban pontosan száztizennégy-szer hangzik el a pedig köztösz. Bravúr. „Most pedig fölkerem a tisztelt zsűrit”, „végül pedig... az összpontszám pedig...”. Mintha itt nagyfokú szemben állások lennének, holott oly egynemű minden, mint amilyen hasonló a Balaton vize Siófoknál és Zamárdinál.

Zeng és zúg a nagy magyar Interpop fesztivál.

(Betétdal, melynek címe: Káemká. Kis magyar kultúraértelmezés. Olvasom Hernádi Gyulától, hogy „a bronzszobornak nem árt, ha a galamb lepiszkítja”. Mondja ezt azért a Vasárnapi Hírek képviselő Se-

bes Erzsébetnek, mert a Jancsó szeretőiről írott épületes ópuszban a névtelen hölgyeket álnévvel, a nevesebbeket viszont teljes névvel idézte föl Hernádi, aki ilyen módon a híres rendező egykori feleségéről, Mészáros Mártáról is elárult egy-két magánügynek elősíthető mozzanatot. Olvasom a cikket, és nem vagyok hajlandó elhinni, hogy a bronzszobor csak Mészáros Márta vagy egy másik személy lehet. S ahogy így eltűnődök ezen, látom a magyar kultúra bronzszoborát, s Hernádi író, miként galamb képében elröppen fölötté. Columba Noé, Noé galambja.)

Hallgatom a sikeres beatnemzedék sikeres egyedeit. Ők ugyan gazdag emberek már, kitüntetések, meg aranylemezek vannak, de szájuk nem a másnaposságtól keserű, hanem az erőket hiába fecseklő múlttól. Elismert emberek, de talán csak azért, mert piacképességüket megneszelte egy haszonleső, korrupt csoport, mely mára puhán, ahogy a bivaly legel, belehajasodott önnön pozíciójába. Valahogy így mutat a Rocksámpla.

(Betétdal, változatlan címen. Olvasom egyetlen vasárnapi nem sportlapunkban, hogy vaddisznók portyáznak a Szabadság-hegyen, a Diána úton, majd a Tündér és Hangya utcán. Berobognak a városba, mert az erdőn a sok-sok turista, a

kosz meg a zaj nyugtalanítja őket. Olvasom a kedves kis színtest, s a főttebbi betétdal hasonlatrendszerén pironkodva, arra gondolok, talán a vaddisznócsapás lenne az igazi eszköz a honi kultúra bemutatására. Az erdőn (tehát az ősi, eredeti kultúrkörben) már nem érzí jól magát Isten teremtménye, ezért az ezerszer világibb világot választva, beront az újba, ám itt is csak túrni és pusztítani tud. Hogy kiről is beszélék? Ezt csak egy sajtóper terhével árulhatnám el.)

Vissza az Interpop fesztiválhoz. Kérdezi a párom, milyen volt? Nem ért rá tévézni, második fiúgyermekünknek adott életet, róluk majd később, folytatásokban. Most a tömör, kritikus válaszról. Talán emlékeznek, amikor néhány éve Soltész Rezső nyert egy hasonló fesztivált, s a gálán éppen tizenegyszer rikantgatta el, hogy „szóljon hangosan az ének”, akkor a karzatán tartózkodó zsűri egyikét, a szovjet operett-szerzőnőt mutatta a közvetítést vezető éber rendező. A hölgy önfeladten, fejét jobbra-balra ingatva tapsolta a fülébe mászó, dallamot megemelő ritmust, és ragyogott, mint az eső áztatta szűzföld. Nos, mondtam a páromnak, ilyen volt ez az Interpop fesztivál.

S ő megértett mindent, bólintott.

Deusztus Imre

Kései tisztító

Rákosi Mátyás, ha jól tudom, 1971-ben halt meg a Szovjetunióban. Hányan tudják vajon ezt a mai Magyarországon? Hát azt, hogy él-e még Gerő, „a hídverő”? Vagy a szadista Farkas Mihály? A főinkvizitor Révai József már 1958-ban távozott az élők sorából, viszont Péter Gábor...? És Farkas Vladimir, Farkas Mihály fia, aki állítólag különös előszeretettel kedvelt kintjöttainak száját vizelni? És a többiek, a névről még kevésbé emlegettek — vajon életükben közülük hányan élhették meg a Verzeklés vagy a Törvényszerítés nélkül (vagy akár korábban, mondjuk az Angi Vera, a Szerellem vagy az Egyásra nézve) bemutatását? No nem mintha fenti urak akár a legcsekélyebb mértékben is a magyar filmkultúra iránti fogékonysággal lennének vádolhatók — egész sereg emberiség elleni („háborús”) büntetlennel annál inkább —, azonban ezek a filmek, jó néhány társukkal egyetemben, az ő nemzedékekre kihat, középkori rémuralmuk ábrázolásában, mindenféle vonatkozásban vizsgálható részleteinek bemutatásában legálább akkora ellenfelek voltak, mint 1953–56 között a velük „szinkronban”, mesebeli hősiességgel harcot folytató írók. És ez a nagy küzdelem, noha látszólag, a nyilvános bemutatás első megjelenésével a magyar filmművészetet javára dönt el, ma is tart. Meggyőződés, hogy a sztálinizmus utóvédharcai éppen az utóbbi időben váltak és válnak mind dühödttebbekké: az elkeseredettség az elmúlt egy-másfél esztendő pompás felgyorsult eseményeivel magyarázható, e tények által motivált. És még semminek sincs vége, és igazából semmi (vagy alig valami) zárult le véglegesen.

Ezért volt különleges jelentősége annak a beszélgetésnek, amely a Kossuth adón zajlott pénteken este, három résztvevővel: Bihari Mihály politológus, Veress József filmkritikus kollégám és Bacsó Péter filmrendező (egyebek mellett A Tanú al-

kotója) Tisztuló égbolt címmel a közelmúltban a filmművészetben történő ábrázolásról cserélt véleményét, s közelmúltban természetesen az ötvenes évek voltak értenedők. Ugyanakkor kimondták végre: az 1956-tal egyáltalán nem lezárt ötvenes évek. (1962-ig átvások teljes létszámban alkalmazták a „szerveknél”). A félórás műsor rendkívüliség elsősorban abban érhető tetten, amit a hazai — Közép-Európában pedig elsősorban a lengyel, rövid ideig a cseh, újabban a jugoszláv és a szovjet — filmművészet sztálinizmus elleni harcának „előretölt” jellege mutat és bizonyít. A terror éveinek felmutatása forradalmi módon kezdődött meg, és volt jelen a legkülönfélébb stílusú alkotók műveiben, a jelenség oka napnál világosabb: mivel az archívumok (mind a mai napig) hozzáférhetetlenek a szaktudományos kutatás számára — a történészek funkcióját a filmesek vették át. Leleplezve láttattak és művészi eszközökkel föltártak, emberi mélységekbe alászállva ítélték és ítéltetették, esztétikai kategóriák fedezékében tényeket tártak az óriási éhséggel jelentkező, érdemi információknak hosszú évtizedeken át alig birtokában levő, új és meg újabb érdeklődő generációknak.

Hogy a tudomány és a művészet, eltérő feladatából következően, miként is kellene megosztózzon a feltáró munkán: éppúgy elhangzott a beszélgetés során, mint az

oly sokáig, a hatvanas évek közepétől „zárójelbe tett” ötvenes évek, a szemérmesen „személyi kultusznak” becézett időszak bemutatását felvállaló filmek halhatatlan jelentőségének kifejtése. Ezzel kapcsolatban mondta Bihari Mihály: mivel egy-egy film annyi emberhez szólhat, amennyihez a legjobb regény is szinte soha, a sztálinizmus ábrázolását korlátozó szervek előtt ezek a filmek a közvélemény akaratát jelentették meg, ezt (is) szimbolizálták, jelezték — ennek pedig idővel, jól mutatja éppen a közelmúlt magyar történelme is, igen nehéz ellenállni...

Annyi nagyon fontos kérdésről volt szó — sokszor még a roppant hasznos jelzések szintjén is — amennyi csak harminc percben majdnem emberföltölti erőfeszítéssel belezsúfolható. Megerősítő, acélozó, „továbbszilárdító” érzés volt hallgatni — az a tény pedig, hogy a Tisztuló égbolt című műsorra éjjel fél tizenegy és tizenegy között került sor, kettős értelemben is fölveti persze a kérdést: na jó, jó, de — ennyire későn tisztul a pannon égbolt? Rákasi halott, Gerő halott, a tömeggyilkosok közül ugyan hányan „filmtelenül”, a celluloiditeletek hatásától így-úgy immunisan, békés polgárként jobbra szenderülve távoztak e földi siralom völgyéből? Anélkül, hogy... Ez nevezhető történelmi örömnél, felebarátain.

D. L.

Új hanglemezek

Számos komoly és könnyűzenei lemezfelvétel készül a Hungaroton Hanglemezgyártó Vállalatnál nyáron is, több különféle műfajú nagylemez pedig hamarosan a boltokba kerül. Többek között az elmúlt napokban fejeződtek be a budapesti Olasz Kulturális Intézetben Arrigo Boito Mefistofele című operájának felvételei. A lemezt Magyarország és a szocialista országokban a Hungaroton, a tőkés országokban a CBS lemeztársaság forgalmazza majd. A Goethe Faustjának első és második része nyomán készült, a múlt század végén népszerű operát Giuseppe Patané vezényelte, a főszerepeket Marton Éva és az amerikai Samuel Rémy énekelte lemeze.



Markos György és Nadas György humoristák műsora az újszegedi szabadtéri színpadon, este 9 órától. A 26. szegedi nyári tárlat a Horváth Mihály utcai Képtárban, szeptember 18-áig. Szervátiusz Tibor szobrászművész kiállítása a Bartók Béla Művelődési Központban, augusztus 28-áig. Pauli Anna textiltervező és Szemereki Teréz keramikus kiállítása a Képesarnok Gulácsy Lajos-terében, július 30-áig. A magyar cserkész története. Kiállítás a Fekete-házban (Somogyi utca 13.). Ifj. Lele József néprajzi gyűjteménye, Tápé, Várto utca 4., naponta délután 2-től este 7-ig.

Egy képzelt riport... 1988-ban

„Déry Tibor cselekvően megélte századunk illúzió-fakasztó évtizedeit, s leszámolt a terméketlen illúziókkal... És bár túlságosan nagy a kísértés a rosszra, nem szabad, hogy fogyatkozzon azok száma, akik szembe tudnak és szembe akarnak szállni az embertelenség sarával.”

A mondatok a Népszabadság 1971. november 28-i számából valók: Szigethy Gábor írta őket kritikájában — Déry Tibornak, a magyar irodalom akkoriban alighanem első számú emberének legújabb kisregényéről, a Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról című műről.

1971-ben a Szovjetunióban már nyolcadik éve tartott az az időszak, melyet ma ugyanott a pangás korszakának neveznek. Csehszlovákiában jó három esztendőre csend honolt: idehaza utolsókát rúgja az alig negyedik esztendőnek végéhez közeledő új mechanizmus legelső periódusa, hogy aztán a következő évre, midőn Almási Miklós a Kritikában elemzi Déry alkotását, Ungvári Tamás meg Déry-mongráfiát jelentet meg az Arcok és vallomások-sorozatban — az úgynevezett „munkásellen-zék” szép csöndben megfojt-

sa az alighogy nekilendült magyar reformot: kis híján megbuktatja Kádár Jánost: két-három esztendő leforgása alatt, az évtized közepére pedig a „reform” szó teljes-séggel kihull a magyar köz-szótárból — ehelyett sorra buknak le téveszmék és téveszmézők, méltatlások dicserik a magyar sajtóban Brezsnyev Kis föld című művét, és nagy sláger Bergendyék dala, a Darabokra törted a szívem.

Nagyban tartanak a hetvenes évek. Presser Gábor, a már akkor legendás „első magyar szupergrup”, az LGT frontembere Adamis Annával megzenésíti Déry művét, a csínadratta óriási, és a Vigzínházban soha nem látott szériát fut be a darab. dalai ma már örökzöldek. Tahi Tóth László meg Almási Éva hangja Szörényi Leventével vagy Kovács Katiéval egyetemben vonul be a legújabb kori magyar slágeripar klasszikus mintadarabjai közé, hogy azt mondják, „hogyan mondjam el neked, amit nem lehet...”

Hát hiszen éppen ez az. Mindezenközben pedig itt van a Veszprémi Petőfi Színház tavaly egy német rendező



Nagy László felvétele

Mészáros Károly (József) és Tarján Györgyi (Esztér), a szegedi Képzelt riport-ban

ző, Ulf Reiher „prezentálásában” újra színre vitt Pop-fesztiválja az Újszegedi Szabadtéri Színpadon, a szabadtéri játékok bemutató programjaként — 1988 nyarán, a júliusi hónap rekkendő 24. napjának vasárnap estéjén. A zene a régi, a dallamok, többnyire még a hangszerezés részletei is jól ismertek — és ezzel majdnem kész is mindaz a jó, elégedettségre örömmre okot adó tényezőletár, ami a 88-as szegedi Képzelt riport... kapcsán számba vehető.

A cseh díszlet- és jelmeztervező vendég, Otokar Schindler sajátos amerikai irkafirkát idéző színpadképek jellegtelensége, a teret kellő dinamizmus és fantázia híján kihasználni képtelen koreográfiamegvalósítás még hagyján. A produkció egészéből viszont végletesen, szinte mindent vérszenen meghatározóan hiányzott az erő. Az a lendület, ami nemcsak a másfél évtizedes, nevezetes musiműt, de minden ilyen jellegű előadást első fokozatig feltelez és meghatároz. A Józsefet alakító Mészáros Károly és az Esztert játszó Tarján Györgyi hangyagya sem igazából veheti fel a versenyt az emlékekből még túlontúl is ismert előadókval — ám ráadásul a prózai betétek ijesztő élettelensége, a jelenetek nagy részének statikussága vagy keresetlen modoros „beállítottsága”, az iskolás konferáló rezonőrriporter (Vándorfi László) képtelen volt valamit is meg-

villantani az eredeti mű reprezentálta hiteles erkölcsi gyötrelmekből: egy nagy író, ha nem is legkiemelkedőbb, ám páratlan tudásának minden kézjegyet magán viselő alkotásának csillámporából. Abból a — popzeneőrület, Mick Jagert, Illést, kábítószerezést, hippiket, Pokol Angyalait — makacsul erkölcsfilozófiai vizsgálódások szolgálatába állító kérdés-körből, amely azt a dilemmát igyekszik folyamatosan körüljárni: vajon a szabadság keresésére mennyire alkalmas az emberi fajta, a benne rejlő állati ösztönökkel terhelten? Hiszen, miként az eredeti kisregényben olvashatjuk, „egy kísértet járja be a Földet, visszanyesett ösztönökkel és elferdült értelemmel, melyek egyezsére nem juthatván, belülről falják üressé minden tisztességes szándékunkat és cselekedetünket”.

Az persze, hogy mindebből a veszprémi színház újszegedi vendégszerelésének láttán nem sok minden fedezhető föl, egyebek mellett azt is jelzi, hogy 1988: az valami egészen más. Az ember riadt döbbenettel bámulhat, megütözközik a didaktizmon és az anakronizmusokon, s magában motyogva hazafelé: node kérem, könyörgök, ez már nem az, ez valami egészen más — ez már nem a hetvenes évek. Ezek már a nyolcvanasok. annak is vége... Vagy mégsem?

Domonkos László

A test költészete

Az emberi közlés legősibb formái a mozdulatok, gesztusok, arckifejezések. S máig talán a leginternacionálisabb műfaj a nálunk külön-

ben nem támogatott és nem elismert pantomim, melynek egyik kiváló hazai képviselője M. Kecskés András. Most — a szegedi ünnepi hetek művészeti programjának részeként — nem kisebb feladatra vállalkozott, mint másfél óras egészemélyes pantomimszínházat varázsolni a városi tanács pompás barokk udvarára. Rendkívül szerencsés értelemmel választotta Vivaldi ismert és rendkívül népszerű, A négy évszak című, rendkívül asszociatív, mű-

vét aláfestésül, amely igen alkalmas egy nagyformátumú mozgásszínház létrehozására.

Mindegyik tételcím utal a zenei ihletettségre és a mozdulatsorok tartalmi üzenetére is. A Tavasz a madarakról, az újra kihajtó életéről, a napfényrel pásztázott város melegedő falairól és egy szerelem festői megközelítéséről szól. A Nyár a kaszások heroizmusát, a délibáb csalóka játékát, a ten-germelyi gyöngyhalász sajátos közegét és egy félelmetes vihar hangulatát jeleníti meg. Az Ős képei között a levelek hullása, a szüret humorral fűszerezett életképe,

építészeti közeg és az ember viszonya, egy katedrális fennkölt ünnepélyessége, és egy vadászát történelmi vizuója sorakozik. A Tél fölmutatja egy szarvas tragikus vergődését a hatalmas hóban, a favágók kemény munkáját, a karácsony kis angyalának bájos ténykedését és mintegy összefoglalásként, epilógusként, visszavisszatér egy-egy zenei ív. M. Kecskés úr önmagának, rá tudja bízni testét, hogy közvetítse belső indulatait, lélekrezdüléseit; kezelt, hogy röppenő madarak, sebzett szarvasok vagy krisztusi tragédiák kifejezői legyenek.

Tandi Lajos